

A SZOCIÁLIS VEZETŐKÉPZÉS JOGSZABÁLYI RENDSZERÉNEK KIALAKULÁSA A 2018 ÉS 2023 KÖZÖTTI IDŐSZAKBAN

HAJDU GÁBOR¹, TÓTH TIBOR²

Absztrakt

A tanulmány célja bemutatni a szociális vezetőképzés szűkebb jogszabályi hátterének alakulását és fejlődését annak létrehozásától napjainkig. A vizsgálat fókuszában a tematikus megközelítés áll, a cikk a szabályozás lényeges tartalmi elemeit – úgymint a képzésre kötelezettek, a képzésszervezők, a képzés rendszere és eljárási kérdései – külön bontva időrendileg igyekszik követni a változásokat, rámutatva az esetleges értelmezési nehézségekre.

Kulcsszavak: szociális vezetőképzés; képzési rendszer; szabályozás; képzésfejlesztés; jogértelmezés

A szociális vezetőképzés létrehozása és jogszabályi megalapozása

A szociális szférában professzionális vezetői feladatkörre való felkészülést, illetve az ismeretek és kompetenciák folyamatos frissen tartását nyújtó egységes rendszerű, országos, kötelező vezetőképzés egészen 2018-ig nem alakult ki. A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szt.) 92/D. § (2)–(3) bekezdésének módosításával a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvénynek a gyermekvédelem rendszerének megerősítése érdekében történő, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2017. évi XCV. törvény vezette be azt az előírást 2018. 01. 01. napi hatályba lépéssel, miszerint „a személyes gondoskodást nyújtó szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi tevékenységet végző, vezetői megbízással rendelkező személyek jogszabályban meghatározottak szerint vezetőképzésen vesznek részt”. A vezetőképzést folytató szervezet kijelölését a törvény 92/D. § (3) bekezdése a szociális nyugdíjpolitikáért felelős miniszter hatáskörébe utalta.

A jogszabálmódosítást széles körű kutatási és egyeztetési tevékenység előzte meg, amelyben kiemelt szerepe volt a Semmelweis Egyetem és az Emberi Erőforrások Minisztériuma (a továbbiakban: EMMI) közös szakértői csoportjának, a szociális ágazati kollégiumoknak, illetve a Szociálpolitikai Tanácsnak, valamint az EMMI Szociális Ügyekért és Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkársága által összehívott egyházi egyeztető fórumnak.³ A rendszer bevezetésének céljai közt szerepelt a szervezési, vezetési tudás megalapozása, a szükséges készségek és képességek azonosítása és fejlesztése, illetve a megfelelő és korszerű vezetői

¹ Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

² Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

³ Bálint Csaba, Juhász Péter, Nyitrai Imre: Szociális vezetőképzés Magyarországon: A magyarországi szociális vezetőképzés előzményeiről, bevezetéséről és elindulásáról (ESÉLY: TÁRSADALOM ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI FOLYÓIRAT 30(2), 89-109. o., 20. o. (2019))

szemléletmód és attitűd megerősítése.⁴ Az előkészítést, a szakmai kidolgozást, illetve a képzési tevékenység pilot-szerű első időszakát a Szociális humán erőforrás fejlesztése című EFOP-3.8.2-16 és VEKOP 7.5.1-16 pályázati konstrukció támogatta.

A törvényi felhatalmazás alapján a vezetőképzés részletszabályait a vezetői megbízással rendelkező szociális szolgáltatást nyújtó személyek vezetőképzéséről szóló 25/2017. (X. 18.) EMMI rendelet /a továbbiakban: Rendelet/ határozta meg. Ezen belül különösen

- a) a vezetőképzésre kötelezettek körét,
- b) a képzés rendszerét és kereteit,
- c) a képzés folytatására jogosult intézményeket,
- d) a képzésszervezés egyes eljárási szabályait.

A szociális vezetőképzésre kötelezettek és résztvevők köre

A kötelezettek körét a rendelet taxatív felsorolással, illetve a kivételek megfelelő rögzítésével határozza meg, ami a kihirdetése óta több alkalommal is módosult a gyakorlati tapasztalatok figyelembe vételével. Eszerint vezetőképzésen köteles részt venni a személyes gondoskodást végző személy, ha

- a) állami, egyházi vagy nem állami fenntartású szociális szolgáltató, szociális intézmény, gyermekjóléti, gyermekvédelmi szolgáltató tevékenységet végző szolgáltató, intézmény, hálózat vagy javítóintézet intézményvezetője,
- b) integrált vagy közös igazgatású intézmény önálló szervezeti egységének vezetője vagy helyettese,
- c) intézmény szervezeti és működési szabályzatában meghatározott, a munkamegosztás szempontjából elkülönült szervezeti egység vezetője, vagy
- d) vezető gondozó, vezető ápoló, osztályvezető ápoló, szociális és mentálhigiénés csoportvezető, vezető pedagógus, bölcsődei, mini bölcsődei tagintézmény-vezető.

Nem köteles részt venni ugyanakkor a szakápolási központban vezető szakápolóként foglalkoztatott személy, illetve az első alkalommal vezetői megbízást kapott személy, aki a vezetői feladatokat legfeljebb egy év határozott ideig látja el azzal, hogy amennyiben vezetői megbízása egy éven túl meghosszabbításra vagy megújításra kerül, úgy a részvételi kötelezettsége a meghosszabbítás vagy ismételt megbízás időpontjában mégis beáll.

A rendelet kihirdetését követően mind a kötelezettek, mind a kivételek köre többször módosult.

A kötelezettek körét az egyes szociális tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról szóló 7/2018. (II. 5.) EMMI rendelet szinte azonnal pontosította. Ez alapján az integrált vagy közös igazgatású intézmény önálló szervezeti egységének vezető helyettese, a vezető gondozó, osztályvezető ápoló, szociális és mentálhigiénés csoportvezető munkakörök kikerültek a rendeleti felsorolásból.

A kivételek körét első alkalommal az egyes szociális tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról szóló 31/2018. (IX. 25.) EMMI rendelet bővítette egy átmeneti rendelkezéssel, miszerint a módosító rendelet 2018. október 3-ai hatályba lépése napján egyébként vezetőképzésre kötelezett olyan személy, aki a rá irányadó

⁴ vö. Nyitrai Imre: Tudatosság, gyakorlatiasság, innováció - szociális vezetőképzés, Budapest, Semmelweis Egyetem Egészségügyi Menedzserképző Központ (2022), 7. o.

öregségi nyugdíjkorhatár eléréséig öt évnél kevesebb ideje van hátra, szintén mentesül a kötelezettség alól. Következő alkalommal a gyermekek esélynövelő szolgáltatásainak szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 40/2018. (XII. 4.) EMMI rendelet bővítette a kivételek körét 2019. január 1. napjától hatályosan a gyermekek esélynövelő szolgáltatásaiban vezetői munkakörben foglalkoztatott személyekkel. Ezt követően a vezetői megbízással rendelkező szociális szolgáltatást nyújtó személyek vezetőképzéséről szóló 25/2017. (X. 18.) EMMI rendelet módosításáról szóló 7/2020. (III. 10.) EMMI rendelet fogalmazott meg újabb kivételeket 2020. március 13. napjától hatályosan. Ezek között szerepelt a korábbi átmeneti szabály általános rögzítése, miszerint a vezetőképzésben való részvételi kötelezettség keletkezésének napján az öregségi nyugdíjkorhatárt betöltött, vagy öt éven belül betöltő személy mentesül a kötelezettség alól, illetve ezt követően nem vonatkozik a kötelezettség a szociális szakvizsgával rendelkező, valamint a felsőfokú szociálpolitikus, szociális munkás, szociálpedagógus, szociális szervező vagy szociális menedzser végzettséggel és – bármilyen tudományterületen szerzett – tudományos fokozattal rendelkező személyekre sem. A továbbképzési kötelezettség teljesítésének lehetőségét 2021. január 21-i hatállyal a 2/2021. (I. 18.) EMMI rendelet 6.§-a kiegészítette a 9/2000. (VIII. 4.) SZCSM rendelet 2.§ (6) ad) szakaszával, melynek alapján teljesíti továbbképzési kötelezettségét az, aki az adott továbbképzési időszak alatt vezetői munkakörben dolgozik és a foglalkoztató intézmény vezetőjének engedélyével a Rendelet szerinti vezetőképzés alapozó képzésének keretében annak sikeres elvégzéséről tanúsítványt szerez, ideértve a Rendelet 1. § (1) bekezdése szerinti személyeken túl a szociális intézmény, a gyermekjóléti és gyermekvédelmi intézmény vezetőjének helyettesét, gazdasági vezetőjét, vezető szakápolóját, valamint az integrált és a közös igazgatású intézmény önálló szervezeti egységének vezetőhelyettesét is. A kivételek felsorolását az egyes szociális és gyermekvédelmi tárgyú, valamint kapcsolódó miniszteri rendeletek módosításáról szóló 80/2022. (XII. 30.) BM rendelet 2023. január 1. napjától hatályosan még kiegészítette a bölcsődében, mini bölcsődében dolgozó pedagógus szakvizsgával rendelkező személyekkel. A 7/2020. (III. 10.) EMMI rendelet 1.§-ával beiktatott 27/2023 (VIII.3.) BM rendelet 15. §-a 2023. augusztus 4. napjától további kiegészítést tett a vezető képzési kötelezettség alól, a mentesítettek körét a gondoskodáspolitikai menedzser végzettséggel rendelkező személyekre is kiterjesztette, amennyiben bármilyen tudományterületen tudományos fokozattal rendelkeznek.

A kötelezettek túl a Rendelet lehetővé teszi mások számára is a vezetőképzés elvégzését. A jelentkezés elfogadásának két feltétele van csak a Rendelet 12. § (3) bekezdése szerint: a felsőfokú végzettség, illetve a képzésre kötelezettek jelentkezésének elfogadását követően rendelkezésre álló szabad kapacitás.

A szociális vezetőképzés rendszere

A képzés rendszerének és kereteinek meghatározását a Rendelet 3. §-a a vezetőképzés fogalmi megalapozásával vezeti be. Eszerint „a vezetőképzés olyan jogszabály alapján szervezett képzés, melynek célja a vezetői tevékenységhez szükséges alkalmasság és kompetenciák gyakorlatorientált fejlesztése”. A definíción belül jogilag különösen releváns elem annak rögzítése, hogy a vezetőképzés jogszabály alapján szervezett képzés. A felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény 2. § 5a. pontja alapján a jogszabály alapján szervezett oktatás és képzés a jogszabály által valamely tevékenység folytatásának, munkakör betöltésének, illetve

magasabb fizetési besorolás alkalmazásának feltételül meghatározott olyan oktatás és képzés, amelynek legalább célját, tartalmát és megszervezésének általános feltételeit, továbbá az oktatás, képzés eredményes elvégzésének igazolási módját vagy ahhoz kapcsolódóan szervezett vizsga letételére vonatkozó követelményt jogszabály vagy a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok vonatkozásában közjogi szervezetszabályozó eszköz határozza meg, ide nem értve a köznevelési intézmény, a szakképző intézmény, illetve törvényben meghatározott oktatási és tehetséggondozó intézmény alapfeladatába vagy a felsőoktatási intézmény alaptevékenységébe tartozó, valamint a szakképzettségre, szakképesítésre felkészítő oktatást és képzést. Ennek megfelelően a vezetőképzés is a felnőttképzési törvény hatálya alá tartozik ugyan, de jogszabály alapján szervezett képzésként ez mindössze annyit jelent, hogy a felnőttképzési törvény 1. § (2) bekezdés szerinti bejelentési és adatszolgáltatási kötelezettség terjed ki rá. A képzés célját, tartalmát és megszervezésének általános feltételeit, továbbá az oktatás, képzés eredményes elvégzésének igazolási módját vagy ahhoz kapcsolódóan szervezett vizsga letételére vonatkozó követelményt a Rendelet határozza meg.

A vezetőképzés rendszerét a Rendelet két-két szintből és szakaszból építi fel. A képzés szintjei az alap és a mester vezetőképzés. Ezek a szintek – szemben a felsőoktatási képzés szintjeivel – nem tartalmi egymásra épülést, hanem részben a képzés idejének és módszertanának eltérését, részben a kötelezeti kör megoszlását és az ehhez igazodó tartalmi sajátosságokat fejezik ki. A vezetőképzésre kötelezettek közül az állami, egyházi vagy nem állami fenntartású szociális szolgáltató, szociális intézmény, gyermekjóléti, gyermekvédelmi szolgáltató tevékenységet végző szolgáltató, intézmény, hálózat vagy javítóintézet intézményvezetője, valamint a lakóotthon kivételével az Szt.-ben meghatározott bentlakásos intézmény telephelyének, a lakásotthon kivételével a gyermekotthon telephelyének, az utógondozó otthon telephelyének, a családok átmeneti otthona telephelyének, a gyermekek átmeneti otthona telephelyének, továbbá a javítóintézet telephelyének vezetője mesterszintű vezetőképzés teljesítésére, minden más kötelezett pedig alapszintű vezetőképzés teljesítésére köteles. Vagyis a képzés szintjei a célcsoport vezetői szintjeihez igazodnak. Tartalmában a két szint részben megegyezik, az eltérés a képzésre fordítható időben és ennek megfelelően az egyes témaköri modulokban való elmélyülés mértékében, illetve a képzés módszertanában, a kötelezeti munkakörökhöz kapcsolódó sajátosságok figyelembe vételében mutatkozik meg. A tartalmi átfedés okán a mesterszintű vezetőképzést az alapszintű vezetőképzési kötelezettség teljesítéseként is el kell fogadni a rendelet szerint – mind az alapozó, mind a megújító szakasz vonatkozásában – ugyanakkor ez fordítva nem igaz, tehát az alapszintű vezetőképzés a mesterszintű vezetőképzési kötelezettség kiváltására részben sem alkalmas. Nem lehet ugyanakkor eléggé hangsúlyozni, hogy a szintek közötti eltérés nem pusztán a mesterszintű képzés alapszintűre történő lerövidítése, leegyszerűsítése, mivel az alapképzés is egyedi, célzott képzési tartalmat kínál, ami a szociális szférában a középvezetői munkakörök sajátosságaihoz igazodik.⁵ Hiszen az egyes vezetői szinteken eltérő követelményelvárások érvényesülnek, és ennek megfelelően a különböző vezetői szintű vezetőknek más-más kompetenciákkal kell rendelkezniük, s az egyes vezetői szintek különböző módon járulnak hozzá rövid

⁵ vö. Báily Csaba, Juhász Péter, Nyitrai Imre: Szociális vezetőképzés Magyarországon: A magyarországi szociális vezetőképzés előzményeiről, bevezetéséről és elindulásáról (ESÉLY: TÁRSADALOM ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI FOLYÓIRAT 30(2), 89-109. o., 20. o. (2019))

távon a szervezet hatékony működéséhez, hosszú távon a szervezet stratégiájának megvalósulásához, a stratégia működéséhez.⁶

A képzés szakaszai az alapozó és megújító, ami pedig időbeli egymásra épülést fejez ki. A képzésre kötelezett vezető a vezetői megbízása kezdetétől számított egy éven belül köteles – a munkakörének megfelelő alap- vagy mesterszintű – alapozó képzés teljesítésére, majd a teljesítést követő négy éven belül, és azt követően négyévente a megújító képzés teljesítésére – amely határidőbe nem számít bele az az időszak, amely alatt a vezető szülési szabadságot, három hónapot meghaladóan fizetés nélküli szabadságot, hat hónapot meghaladóan táppénzt, baleseti táppénzt vesz igénybe. Az új rendszer bevezetésekor a Rendelet differenciáltan határozta meg a 2018. január 1. napján vezetőképzésre kötelezettek számára biztosított határidőt az alapozó képzés teljesítésére: a szociális vagy pedagógus-szakvizsgával rendelkezők, illetve pedagógus-szakvizsgára irányuló képzésen részt vevők első képzési időszakát 2020. december 31. napjáig, minden más kötelezettét pedig 2019. december 31. napjáig. Ezt a vezetői megbízással rendelkező szociális szolgáltatást nyújtó személyek vezetőképzéséről szóló 25/2017. (X. 18.) EMMI rendelet módosításáról szóló 7/2020. (III. 10.) EMMI rendelet úgy alakította át, hogy akinek a vezetőképzésben való részvételi kötelezettsége 2021. január 1. napját megelőzően keletkezett, annak az első képzési időszaka, amely során az alapozó képzést teljesítenie kell 2022. december 31. napjáig tart, aki pedig az alapozó képzést a 2019. évben teljesítette, annak az első megújító képzést 2022. december 31. napjáig kell teljesítenie. A Rendelet tételesen foglalkozik a vezetői megbízás módosulása esetén alkalmazandó határidőszámítás módjáról is, miszerint ha azonos szintű kötelezettségről van szó, vagy a korábbi megbízás alapján mesterszintű képzésre vonatkozott a kötelezettség, úgy a képzési időszak a korábbi megbízás alapján folytatódik, ha pedig a későbbi megbízás a korábbtól eltérően mesterszintű vezetőképzési kötelezettséget alapoz meg, úgy a határidő számítása a későbbi megbízástól újratekődik. Ismételt vezetői megbízás esetén annak is jelentősége van, hogy a megszűnés és az új megbízás között mennyi idő telt el. Amennyiben hat hónapnál hosszabb idő, úgy a képzési időszak mindenképp újratekődik, amennyiben viszont hat hónapnál kevesebb, úgy ez a határidő számítását nem szakítja meg, mindössze a vezetői megbízás nélküli időszakot figyelmen kívül kell hagyni, és a megbízás módosulására vonatkozó általános szabályokat kell alkalmazni.

A képzés terjedelmére vonatkozóan a Rendelet konkrét órakereteket határoz meg az alábbiak szerint:

1. táblázat: a képzés terjedelmére vonatkozó órakeretek

	Alapszint	Mesterszint
Alapozó szakasz	80 óra, amelyből 30 óra elmélet és 50 óra gyakorlat	120 óra, amelyből 50 óra elmélet és 70 óra gyakorlat
Megújító szakasz	15 óra, amelyből 5 óra elmélet és 10 óra gyakorlat	25 óra, amelyből 10 óra elmélet és 15 óra gyakorlat

Forrás: saját szerkesztés a 25/2017. (X. 18.) EMMI rendelet alapján

⁶ Rostáné Riez Andrea: A szociális vezetőképzés alap és mesterszintű ismeretbázisa, Budapest, Magyarország : PPKE BTK Szociológiai Intézet, Társadalomkutatási Tanszék (2022), 93. o.

Érdemes megjegyezni, hogy a Rendelet nem „tól-ig” kereteket, hanem konkrét óraszámokat határoz meg, így ezektől a képző intézmények nem térhetnek el.

A képzés szakmai tartalmának meghatározását a rendelet 10. §-a a szociálpolitikáért felelős miniszter által jóváhagyott oktatási programba utalja ki, amit az illetékes minisztérium honlapján és a Szociális Ágazati Portálon is közzé kell tenni. A 2018. áprilisban kiadott Központi Oktatási Program – bár időközben bizonyos elemeiben idejétmúlttá vált – összességében jó alapot adott a vezetőképzés rendszerének elindulásához, és az egységes keretek meghatározásával fontos garanciáját biztosította az országosan egységes tartalmú és minőségű képzéseknek. Az Oktatási Program ugyanakkor csak az alapozó képzési szakasz tartalmi kereteit rögzíti, a megújító képzésről csak annyit mond, hogy annak tanterve az alapozó képzésre épül, mindkét szinten, és tartalmát a képzésszervező minden év januárjában felülvizsgálja és aktualizálja.⁷ A képzésszervezők kapcsán részletesebben is tárgyalt alapvető szemléleti változások és a szervezői kör bővülése miatt a Rendelet értelmezése nem teljesen koherens a tekintetben, hogy a képzésnek csak egyetlen jóváhagyott képzési programja lehet, ami országosan egységes kereteket biztosít, és az egyes képzésszervezők csak ezeken belül tehetik egyedi jellegűvé képzéseiket, vagy ahány képzésszervező intézmény, annyi különböző oktatási program is létezhet, amennyiben ezeket az illetékes miniszter mind jóváhagyja és szabályosan közzéteszi. A Rendelet 11. § (2) bekezdés b) pontja ugyanis kifejezetten a képzésszervező feladat- és hatáskörébe utalja az oktatási program kidolgozását és szükség szerinti aktualizálását. Több képzésszervező esetén tehát több oktatási program is kidolgozásra kerülhet, ugyanakkor a jóváhagyásról rendelkező 10. § következetesen csak egyes számban, egyetlen oktatási programról beszél. A hatályos szabályozás 10/B. § (2) bekezdése kifejezetten kéri is a képzésindítási engedély iránti kérelemhez a csatolt – képzésszervező által kidolgozott – oktatási programot, így ez is azt az értelmezést erősíti, hogy akár több jóváhagyott program létezhet. Az anomáliát valószínűsíthetően az generálta, hogy a képzés egyetlen képzésszervező intézménnyel lett elképzelve, ugyanakkor a kezdeti időszakban az újonnan belépő képzésszervező intézmények is következetesen tartották magukat ahhoz a gyakorlathoz, hogy elfogadták a 2018-as oktatási programot, és csak annak keretei között törekedtek a képzéseik egyedi jellegének kialakítására. A gyakorlati szóhasználatban a dokumentum címe is „Központi Oktatási Program”⁸-ként rögzült, annak ellenére, hogy ez a Semmelweis Egyetem oktatási programja.

Az Oktatási Program a képzés Rendelet által rögzített óraszámait tovább differenciálja azáltal, hogy bevezeti a jelenléti és nem jelenléti képzés fogalmát. A jelenléti oktatáson túl ugyanis a képzési óraszám e-learning és személyre szabott tutorálási elemeket is magában foglalhat. Eszerint az alapszintű alapozó képzés jelenléti oktatási óraszámja összesen harminc, a mesterszintű alapozó képzés jelenléti oktatási óraszámja összesen 90 órát ölel fel, a szakmai tartalom moduljai szerint tovább bontva, úgymint

- ágazat-specifikus ismeretek,
- szociális szolgáltatók műszaki környezete és gazdálkodása,
- vezetés és szervezés,

⁷ A kétszintű szociális vezetőképzés oktatási programja. (2018. április) Forrás: https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2018/04/Vezetokepzes_OP_20180420.pdf

⁸ vö. Bálint Csaba, Juhász Péter, Nyitrai Imre: Szociális vezetőképzés Magyarországon: A magyarországi szociális vezetőképzés előzményeiről, bevezetéséről és elindulásáról (ESÉLY: TÁRSADALOM ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI FOLYÓIRAT 30(2), 89-109. o., 20. o. (2019))

- menedzsment készségek és kompetenciák alkalmazása a gyakorlatban.

Az egyes modulokon belül az Oktatási Program egészen a tantárgyak és tantárgyleírások szintjéig lemegy, de tantárgyi szinten már nem határoz meg külön óraszámokat a jelenléti vagy általában a képzési órákra vonatkozóan.

Általában véve érdekes jellemzője az Oktatási Programnak, hogy előszeretettel használ a felsőoktatásra jellemző fogalmakat, illetve megfogalmazásokat (például „hallgató”, „záróvizsga”), holott a képzés nem a felsőoktatási képzések, hanem a felnőttképzések körébe tartozik. Ez feltehetőleg a képzésszervező intézmény(ek) és az előkészítő szakemberek egyetemi háttéréből fakad. Fontos azonban megjegyezni, hogy a hallgatói jogviszony a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (a továbbiakban: Nftv.) hatálya alá tartozó képzésre vonatkozóan a felsőoktatási intézmény és a hallgató között fennálló, és az Nftv. által szabályozott – inkább közjogi természetű⁹ – jogviszony. Így a vezetőképzésben részt vevők jogi szempontból nem tekinthetők hallgatónak, annak ellenére sem, ha egy felsőoktatási intézménnyel fennálló jogviszony alapján vesznek részt a vezetőképzésben.

A képzésszervezők köre

A korábban már említett ún. egyházi egyeztető fórum¹⁰ érvei ellenére a Rendelet úgy lépett hatályba, hogy 11. § (1) bekezdése szerint „Vezetőképzést a Semmelweis Egyetem önálló szervezeti egysége (a továbbiakban: képzésszervező) végzi (sic)”. Az idézetben látható helyesírási hiba javítását és a képzésszervezői kör bővítését az egyes szociális tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról szóló 31/2018. (IX. 25.) EMMI rendelet végezte el, ami alapján 2018. október 3. napjától jogosulttá vált a képzés szervezésére a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és a Károli Gáspár Református Egyetem is. A módosítást hosszas előkészítés előzte meg, amely során az egyházi egyetemek felkészültek a képzési tevékenységbe történő bekapcsolódásra. Ez magában foglalta az EFOP-3.8.2-16 és VEKOP 7.5.1-16 pályázati konstrukcióba történő esetleges bekapcsolódás előkészítését és az oktatási programok kidolgozását. A folyamat során – az EMMI Szociális Ügyekért és Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárság Szociális Fejlesztéspolitikai Főosztálya és a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság támogató közreműködésével – a három képzésszervező szoros szakmai együttműködést alakított ki, mind a pályázati projektek, mind a képzések szervezése kapcsán. A szakmai tartalom tekintetében az új képzésszervezők elfogadták a már kiadott oktatási program kereteit, és azon belül valósították meg a sajátos tartalmak átadásának beépítését. A keresztény és világi szemléletű vezetésről szóló munkák szerinti legszembeötlőbb különbség az, hogy a vallási szemlélet a hivatás- és küldetésstudatot, az Istent és embert szolgálni akarást teszi az első helyre, míg a világi szemléletű írások pragmatikusabbak, s a professzionális (szakmai és személyiségbeli) felkészültséget hangsúlyozzák. Nincs ebben ellentmondás, inkább afféle poláris ellentét, bizonyos értelemben

⁹ vö. Rónay Zoltán: A hallgatói jogviszony természetéről (PRO PUBLICO BONO: MAGYAR KÖZIGAZGATÁS; A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM KÖZIGAZGATÁS-TUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA 4(1), 24-35. o., 12. o. (2016))

¹⁰ vö. Bályi Csaba, Juhász Péter, Nyitrai Imre: Szociális vezetőképzés Magyarországon: A magyarországi szociális vezetőképzés előzményeiről, bevezetéséről és elindulásáról (ESÉLY: TÁRSADALOM ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI FOLYÓIRAT 30(2), 89-109. o., 20. o. (2019))

komplementaritás ez, hiszen mindkettő lényegi eleme a vezetői személyiségnek.¹¹ Ezzel az alapvetően nem tartalmi, hanem megközelítésbeli különbségtétellel kezdődött meg az egyházi képzésszervezők oktatási tevékenysége 2019-ben. A képzésszervezők körének további bővítési lehetőségének beiktatására 2023. január 1-étől hatályosan került sor az egyes szociális és gyermekvédelmi tárgyú, valamint kapcsolódó miniszteri rendeletek módosításáról szóló 80/2022. (XII. 30.) BM rendelettel. Ekkor a jogalkotó szakított a korábbi taxatív felsorolást meghatározó gyakorlattal, és 10/A-10/B. §-ainak beiktatásával csak annyit deklarált, hogy olyan felsőoktatási intézmény folytathatja a vezetőképzést, amelyet erre – kérelme alapján – a Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet kijelölt. A potenciális képzésszervezők köre tehát bővül a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi. CCIV. törvény 1. sz. mellékletében felsorolt intézményekre, a kijelölés módját és feltételeit pedig a Rendelet szabályozza. Az eljárás keretében a felsőoktatási intézmény Szociális Ágazati Portálon keresztül benyújtott elektronikus kérelme alapján – amelynek a képzési szintenként és szakaszonként kidolgozott oktatási programot is tartalmaznia kell – az Intézet megvizsgálja a képzés lebonyolításához szükséges személyi, tárgyi és szakmai feltételek megfelelőségét, és a kérelem benyújtásától számított 30 napon belül dönt a kijelölésről vagy a kérelem elutasításáról. Utóbbi ellen 15 napon belül az illetékes miniszternél lehet kifogással élni. A Rendeletnek ez a módosítása egy kisebb eljárási ellentmondást is vitt a képzésszervezői kijelölés rendszerébe, mivel a kijelölési eljárás lefolytatását és annak alapján a kijelölés megadását is a Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet hatáskörébe utalta (vö. 10. § (4)), ugyanakkor a kérelem részeként benyújtandó oktatási program jóváhagyását változatlanul az illetékes miniszter hatáskörében tartotta (vö. 10. § (1)). Az egyes szociális, gyermekvédelmi és társadalmi felzárkózási tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról szóló 27/2023. (VIII. 3.) BM rendelet ezt a problémát megszüntette, amikor a kijelölésről – illetve annak visszavonásáról – szóló döntés meghozását is miniszteri hatáskörbe emelte – a Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet javaslattételi jogának deklarálása mellett. Ezzel párhuzamosan a döntéssel szemben a miniszterhez benyújtható kifogás lehetősége értelemszerűen megszűnt.

A képzésszervezés egyes eljárási szabályai

A képzés megszervezésének eljárási szabályait részben a Rendelet, részben az Oktatási Program határozza meg. A Rendelet 11. § (3) bekezdés szerint a képzésszervező kötelezettsége minden év januárjában közleményben kihirdetni honlapján az adott évben hirdetett képzéseivel kapcsolatban azok szintjét, szakaszát, elméleti és gyakorlati óraszámait, a jelentkezés határidejét és feltételeit, a képzések helyét, idejét, szervezési módját, díjainak összegét, illetve a képzési és vizsgaszabályzatot.

A Rendelet behatóan foglalkozik a jelentkezés szabályaival, amit a miniszter által kijelölt szerv által vezetett jelentkezési és képzésszervezési nyilvántartás felületén kell megtenni. Ennek célja az egységes adatbázis kialakítása a képzésen tanúsítványt szerzettekről, ugyanakkor a képzési adatokat tartalmazó közhiteles nyilvántartás eddig még nem jött létre. Érdekes körülmény, hogy a Rendelet 12. § (2) bekezdés szerint a jelentkező „a képzésszervező által rendszeresített jelentkezési lapon nyilatkozik arról, hogy a személyes adatainak a képzésszervező által történő kezeléséhez hozzájárul”. Szemben a felsőoktatási gyakorlattal, ahol a nemzeti

¹¹ Kuminetz Géza: Világi és vallási vezetéselméletek, Budapest, Magyarország: Jel Kiadó (2023), 249. o.

felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény 3. sz. melléklete kifejezetten rendelkezik a törvény alapján kezelt adatok köréről, a Rendelet sajátos megoldással a hozzájárulásról tartalmaz rendelkezést. A hozzájárulás fogalmát az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 3. § 7. pontja határozza meg, miszerint „az érintett akaratának önkéntes, határozott és megfelelő tájékoztatáson alapuló egyértelmű kinyilvánítása, amellyel az érintett nyilatkozat vagy az akaratát félreérthetetlenül kifejező más magatartás útján jelzi, hogy beleegyezését adja a rá vonatkozó személyes adatok kezeléséhez”. Ebben az esetben felmerülhet, hogy mennyiben teljesül az önkéntesség követelménye, ha a Rendelet szerint a jelentkező „nyilatkozik”, ugyanakkor a Rendelet nem fogalmaz meg egyértelmű kötelezést, vagy fűz közvetlen joghatást a nyilatkozattétel elmulasztásához, így ez a kötelezés inkább a képzésszervezők irányában fogalmazódik meg, hogy már a jelentkezési lapon szükséges a megfelelő nyilatkozattételi lehetőséget megadni. Ennél tovább a Rendelet az adatkezelés terén nem is tudna menni, mivel az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 5. §-a szerint adatkezelés elrendelésére ez a jogforrási szint nem alkalmas – arra csak törvényben vagy annak felhatalmazása alapján helyi önkormányzati rendeletben volna lehetőség az egyéb körülmények fennállása esetén. Megjegyzendő, hogy a képzés felnőttképzési jellegénél fogva a felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény 21. § szerinti adatokat a képzésszervező a törvény erejénél fogva jogosult kezelni, ugyanakkor ezek között nem szerepelnek a képzésre kötelezett résztvevő munkahelyi adatai, amik viszont a kötelezetti mivoltának alátámasztása céljából szükségesek.

A Rendelet kiemelten foglalkozik a képzési díj és a vizsgadíj kérdésével is, és míg előbbi megfizetése a képzésre történő jelentkezés, addig utóbbi megfizetése a vizsgára történő jelentkezés elfogadásának kötelező feltétele. A díjfizetés ilyen formában történő előírása a képzésszervezőket értelemszerűen védi, ugyanakkor értelmezési nehézséget okozott a képzés pilot-jellegű első időszakában, amikor is a finanszírozás miatt az EFOP és VEKOP pályázati konstrukció keretében a résztvevők, illetve munkáltatóik nem voltak díjfizetésre kötelesek. Ezekben az esetekben a képzés díját a képzésre kötelezett, illetve munkáltatója helyett maga a képzésszervező vállalta át a pályázati támogatás terhére, így annak a jogszabályi rendelkezéssel kötelezettek általi tényleges megfizetésére nem került sor.

A képzés eredményes teljesítésének feltétele az azt lezáró vizsga sikeres teljesítése. A Rendelet 15. § (1) bekezdése szerint a képzés írásbeli vizsgával zárul, és a vizsgára bocsátás feltétele a képzési órák legalább 85%-án történt igazolt részvétel. Ez nem teljesen áll összhangban az Oktatási Program 6. pontjában foglaltakkal, ugyanis eszerint a vizsgára bocsátás feltétele a résztvevőt segítő tutor „záróvizsgára bocsátható” minősítése, illetve „a záróvizsga szóbeli vizsga, amelynek a keretében a benyújtott projektmunka előadás formában történő beszámolója valósul meg”. Tekintettel arra, hogy a magasabb jogforrási szinten álló rendelet egyértelműen írásbeli vizsgáról rendelkezik, így a szóbeli vizsga előírása, és a felsőoktatásból átvett „záróvizsga” megnevezés használata nem szerencsés. Egyebekben a Rendelet rögzíti a vizsga négy fokozatú minősítési rendszerét, a sikertelen, illetve az önhibán kívül elmulasztott vizsga pótlásával kapcsolatos szabályokat. A Rendelet 18. §-a szerint a képzés sikeres teljesítéséről a képzésszervező a sikeres vizsgát követő nyolc napon belül tanúsítványt állít ki. Ennek formaszövegét eredetileg a Rendelet maga rögzítette, ugyanakkor – ésszerű deregulációs intézkedésként – ezt a vezetői megbízással rendelkező szociális szolgáltatást nyújtó személyek vezetőképzéséről szóló 25/2017. (X. 18.) EMMI rendelet módosításáról szóló 7/2020. (III. 10.) EMMI

rendelet kiutalta miniszteri jóváhagyási hatáskörbe azzal, hogy az előírt kiadási formát a minisztérium honlapján, illetve a Szociális Ágazati Portálon kell közzétenni.

Összegzés

A szociális vezetőképzés első öt évének áttekintése azt mutatja, hogy – bár időközben többször módosításra került – a jogszabályi háttér de facto megfelelőnek bizonyult a képzési rendszer kialakítására, és a képzési tevékenység elindítására. Az időközben végrehajtott változtatások a gyakorlati tapasztalatok beépítését, a személyi kör pontosítását, a határidők teljesíthetőségének biztosítását, illetve az egységes tartalmi kontroll megőrzése mellett a képzésszervezői kör kiterjesztését szolgálták, szem előtt tartva a felesleges szabályok deregulációjára vonatkozó törekvéseket is. További egyszerűsítésre és egyértelműsítésre különösen az adatkezelési szabályok, illetve az oktatási program(ok) szabályozása területén kínálkozik még lehetőség.

Irodalom

A kétszintű szociális vezetőképzés oktatási programja (2018. április): Forrás: https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2018/04/Vezetokepzes_OP_20180420.pdf

Bálint Csaba, Juhász Péter, Nyitrai Imre (2019): Szociális vezetőképzés Magyarországon: A magyarországi szociális vezetőképzés előzményeiről, bevezetéséről és elindulásáról. *Esély: Társadalom és Szociálpolitikai Folyóirat*, 30(2), 89-109. o.

Kuminetz Géza (2023): *Világi és vallási vezetéselméletek*. Budapest: Jel Kiadó.

Nyitrai Imre (2022): *Tudatosság, gyakorlatiasság, innováció - szociális vezetőképzés*. Budapest: Semmelweis Egyetem Egészségügyi Menedzserképző Központ.

Rónay Zoltán (2016): A hallgatói jogviszony természetéről. *Pro Publico Bono: Magyar Közigazgatás; A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-Tudományi Szakmai Folyóirata*, 4(1), 24-35. o.

Rostáné Riez Andrea (2022): *A szociális vezetőképzés alap és mester szintű ismeretbázisa*. Budapest: PPKE BTK Szociológiai Intézet, Társadalomkutatási Tanszék.

THE DEVELOPMENT OF THE LEGAL FRAMEWORK FOR SOCIAL LEADERSHIP TRAINING BETWEEN 2018 AND 2023

GÁBOR HAJDU, TIBOR TÓTH

The aim of the study is to present the evolution and development of the narrower legal framework of social leadership studies from the creation to the present day. The focus of examination is on thematic approach, and the article tries to follow the changes chronologically, breaking down the essential content of legislation to single elements, such as the persons who are obliged to take part in the training, the organisers of the training, the training system and its procedural issues, pointing out possible difficulties of interpretation.

Keywords: social leadership studies; training system; legislation; training development; interpretation of law